

Վարդանդի հաճանդի ժամանակաւ որ կառավարելը
 Մարտի 25 ին ծախսւմ է տօրցում, և 5 օրից յետոյ
 պիտի տօրք կալ Վարդանդեղի Մէքի Հայրապետակ
 երկու հաւածանի քարտէք տանը իրան Ֆիլիքեով և
 կախնով, որ է Վարդանաւ մէջ, և գետնի հետ դինէ
 արած 600 մանէթ. Ուլ որ ուղենաց տանիլ էս տանը,
 նշանակած վտօնին, կտրող է գնալ Վարդանաւ քա
 դաքական Պօլեղիայն, ուր տառաջաց ցոյց կը տան և տան
 մի առ մի գնահատութեան ցուցակը:

Քաթայիսու Վալենտինի Պրավենին (Չուր-
դեաի նահանգական կառավարութեան Պրիտուտով-
ուսը հրապարակաւ պիտի ծախէ (Չուրդեաի ուեղի
տնիւ Բիւրաի Գործիչի երեք տուն շնորհքը, որ զին
են արած 780 մանէթ: Սակեղու փառին նշանակած
է Էս տարի մարտի 18 ին առաւօտը սՀաթի 11:

Նոյն Պրավենին Քաթայիսու նահանգական կա-
ռավարութեան պրիտուտովուսը մարտի 28 ին հրա-
պարակաւ ծախում է տօղղով առաւօտը սՀաթի 11 ին
Քաթայիսուի հանգույցեալ Սաեփան ֆէյխարովի տան
տեղը մէկ Հին փայտաշէն անով, որ զին է արած 640
ման. արծ:

Օսկաւի. վէստ. յուն. 30 ՁԵՏ:

ԲԵՂԵՐԱՄԱՆ ԵՐՏԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ:

Կատանդնուպօլիս, 22 դեկտեմբերի 1857 ամի,
Նոյեմբ Լինն բեյ, (Մահմուդ Բէյ), որ իրան
Չերքէզներէ դժբաղդիս էր կանգնած, մի քանի ժամա-
նակ առաջ Սաաթիօ զնայով, զիմեցաւ Քամանկոս
(Շամ) քաղաքը, որ կանգն կենայ, ուր միջախառ
Սուլթանի անօրէնութեանն ամենայն կերպ հաօքը ա-
րին նըրան հանդիստ և գնդութիւն տալու համար:

(Պամանեան կառավարութիւնը շատ ցաւելով իմա-
յաւ, որ էդ մարդը ցոյց տուած սորանութեանցը մօտիկ
չանելով յետ է փախել Չերքէզներէ մօտ:

Նոյեմբ Լինն Բեյի պապիսի գործը արժանի է լի-
ուել կշտամբանոց, և որովհետեւ նա անկարծիք կը հա-
ւատայրնի, թէ նա դրան հետ յարակցութիւն ունի, այս
պատճառաւ (Պամանեան կառավարութիւնը հարկ հա-
մարի առ հասարակ ամենեցուն հրապարակաւ իմացում
տալ, թէ ինքն նրա հետ ոչ ունի և ոչ կարող է ու-
նենալ որպիսի և իցէ յարակցութիւն:

Փարիզ. յունվարի 16 (նոսդ): Լօնն տարբեան
միջոցումը Լուդովիկա Մալօթիսի կենաց վերայ պի-
ման դաւադրութիւնը է իննեքողը. բայց նրանցից է-
րեքը միայն գործ գրուեցան, և յանտանէ Պիանօրի
մարդը, որ Խաւարկան Թէատրի մօտ կայսեր կառքի
մէջ փշտով դարձակեց, և տար Բիսեթորի մէջ բանա
դրուեցաւ: Արքը դաւադրութիւն յունվարի 14 ին,
Լ.Ս.Լ. դաւադրութիւնը են դժոխային մեքենայք Սար-
սեկա և Լիլլայի մէջ. դաւ Մարիանեան հասարակու-
թեան Կամիկեան Վաւանակին Թէատրումը և Խալօդ-
բանման. դաւադրութիւն Տիւրքի և Վիլիւսի և հինգ
մարդկանց դաւադրութեանց բացակայութեամբ՝ ոչովի
անցոյց պարագայից մէջ: Լա միջին դաւադրութեան
համար հասարակութիւնը իմացաւ միայն լրագրիւններց,
որոց մէջ հրատարակեցաւ դատաւի իման: Բրժանի ու-
շաղրութեան է հետագայ հանգամանքս, 1857 թուի
յունվար ամիսն նշանաւոր էրաւ Փարիզու Բրքեպիսիս
պիտի սպանութեանով Արքիէի ձեռամբ. այս 1858 տար-
ւոյ յունվար ամիսն ոչ փոքր արժանայիշատակ կը լինի
14 թուի դաւադրութեամբն, և շատ դժբերէ՝ որք էդ

պատճառով կորան:

17 Յունվարի. Թախճարի անցքեր, որոց տետա-
րան էրա Փարիզ, դեռ բոլորովին շարունակում են հա-
տարակաց կարծիքը բացառութեամբ դրուել իրանցով
Ին ճառք՝ որն որ Վրաֆ Մերինն ստաց, ստապիկ ար-
պաւորութիւն գործեց: (Ռենստուաց դատաւ նախագահ
կարական իտալեցաւ ապստամբի իրաւանց դեմ, որն որ
Լիլլային շնորհիւ է քաղաքական (պոլիտիկական) օտա-
րականներին, որք կանգն կայիսի գրուելի մատուցութիւն
ներն են յղանում: Դ վերջ բանին Վրաֆ Մերին հա-
ւատացրոց Կայսերն օրէնստուաց դատաւ և համայն թու
դաւորութեան գործակցութեամբն, քաղաքավարութեան
(ցիւլիկայիկեա) հակառակ գործոց դրութիւնը կարել
որ հիւլիսիսութեան սրբաշուն օրէնքները փայլենի գա-
ղանաց հետ պէտք է համեմատի: Կայսրն պատասխանեց,
թէ իմ դիւղոմապիական յարակցութիւններումը ու-
րիշ Տէրութեանց հետ չեմ խառնովել չախաւորութեան
հոգուցը. բայց համաձայնեով օրէնստուական ժաղպի
հետ՝ հարներ դոքմ կդնեմ, որ հասարակաց անդորրու-
թիւնը պատհեաւ արահախոյնեմ: Դեռ յայտնի չի
թէ ի՞նչ կերպ կրնան այդ հարքները. բայց երկրայու-
թիւն չկայ, թէ Դրանդուպիերի կառավարութիւնը կրա-
րական և Թախճարի կրպահանքի Լիլլայիցը, որ ա-
պատամբողներին քշի, դուս անի իրա միջոցը: Կարծեաց
մէջ չենիւնել Մեքենան Լիլլայից վճար վերայ միայն
այս առարկայի մասին պէտք է մնանք դատաստանա-
կան քննութեանց և վիճարանութեանց վախճանին իրա-
ւորութեան ժամանակը: Բմնից առաջ՝ կարծեմ որ
արտաքին Մաղլիսին: Լ յառ ամենայնիւ պիտի է նը-
կատել, թէ առաջին հաւաքած տեղի կաթիւնեցը հա-
մեմատ դաւելով նախկին հոմիկական կառավարիչ
ուղղակի հաղորդակցութիւն չէ ունեցել ապստամբու-
թեան մէջ: Միշեւ հիմնց մեղադարաններէ մէջ և ոչ
մի Դրանդուպի համար յիշատակութիւն են անում: Չիտ-
պաններ էին Պիլիի, որ յանցաւորութիւնից առաջ բը-
նըվեցաւ: Դրքենտայի կամ (Ռոնին), որ վարուց կե-
նում էր վարիժումը, և չէր Թաղիւմ իւր մեղքին
կարծիքներն, նրա ծառայքն, և մին Անեպիկեի Լի-
նիւ մարդ:

Մեր կարացիք հաւաքել կայսեր կենաց դաւաճա-
նաւ մասին այս յետագայ պարագայքը: Լիլլայիցը՝ պատ-
մում նըր, ինչպէս որ լսել ենք, Երաշխաւոր չը լինելով նոյն
արժանահաւատութեանը: Դունիւք և հարկաւորութիւն
յաւելի և գրուելի դաւաճանութեան աղբիւրները քամա-
կեցն ընկնիլ. քննութիւնը սկսուել է, և այդ հերքէ է
Յանդաւարական դաւադրութեան պատահեց ինչ
պէս յայտնի է գիշերը սՀաթի իննին Լիլլայիցեմ քա-
չումը: Թէատրանի դահլիճը լքն էր բոլորութեամբ. ար-
տաքի կարել նկարագրութիւն էին ցոյց տալի, որ սկս-
վում էր հատուածով Արքիէի Տիւրք երկրորդ գործու-
ղութիւնը: Հից երդեցողութիւնը պոճան, և վերա-
դողը քաշուեցաւ, մին Թիլլայի նաւան հրացանութեան
յոկ կանգնած մտին. դորոց դահլիճի մէջ դիցի
տաւաղի խաղութիւն: Համարեմ թէ մի և նոյն բո-
պին կրկին լսուեց աՀաթին Թիլլայի մի և նոյն կեր-
պով, ծագեցաւ խաղութիւն, և ամենք հանդիսականք

Հոգի արին հասարակութիւնը հանդարտել, թէ ուրեք տեղ կազմ արարելէ, և ահա յանկարծ երրորդ անգամ թողաց մի և նոյն ձուլմունքն: Հայամ իսկ բոսիկ կայսրն և կայսերուհին մասն իրանց թատրոնատեղին և նոցա հետ ելած պալատական աստիճանադրներէնց միայն խմալա հասարակութիւնը են հրապարակեալն: Հիմարի ապաւանաբ, Վոյն իսկ բոսիկն յոյժամ Վոյնն Սեմու թեան կառքն հասաւ թէաւորի առաջնասանդուղքը, զարբադանի երեք դիւլէք բարութիւն լըբը աշխարաց դցուած մի օրվնի տանից թէաւորի դեմադիւմ, մէկ մէկի հետ ընկան կառաց աստիճաններէ ծածկի մէջը: Նրանցից երկուսը գլուխըսն ձիւնոնց աստիճանի տակը, և պատուիւ լով՝ կառքին մտաւ առին: Որոյ գետիւր միջնը կարուեցաւ: Վոյնն մտիկ չանելով՝ որ նորա դռանը գիւլով ծակուեց նոյնպէս և կայսերուհին, անխառ մնային: Իսկ գործողութեան բոլոր միջոցն միսձայն դախարանում են նոյնն Սեմու թեանց ցոյց սաւած տղամարդութիւնը և այնում չբեկը:

Կտոր կտոր ելած գիւլէքը շատ զարարատին: Սկիւրդաց թիւը սկիւրդը հասած մինչե 35, ոյժամ աւելանում է Հիմարի լուրերով մինչե 60: Նրանցից շատերը տարիւնդան Սոփիստիկան քուչայի դեղարանը (ապտեկին) որ Բոսիկն թեանին մօտ է, և առաջան հետեց առաջին օգնութիւնը: Թէաւորի բժիշկներէնց մէկը Սօքլ անուն, դահլիճումը գլխուլէնով՝ շատ վերաւորների վերքերը կապեց: Երկուսն ին մօտակայ հիւանդանոցները տարան: Ինչոքն լսում ենը, երկու հեծեղանդի ժամապահ զինուորը արդարապէս կանգնած սպանիկան լուրովին: Իսկ մին պօլիցիայի ուրժանտ մահաւորի վերաւորած՝ մեռաւ այսօր գիւլէքը: Մին երկուսի վերումը գիւլով խիւած, նոյնպէս առում են, թէ մեռաւ:

Սրանից յետոյ ինչ ժամանակ կայսրն և կայսերուհին թատրոնումը իրանց տեղերը բանեցին, և տեսարանը իւր կարգովը դնաց, թէաւորի չորս կողմը շատ մարդիկ մօտ ելան, բայց նրանց Վոլիցիէն շուտով ցըռուեց:

Սերահասարակութիւնը գործող հեղինակ գաւառորի կարգադրութեանն շատ անձինք բանդիկան: Հաւատացնում են, թէ բանաւորիկներն աւելի օտարականներէն են, որք մօտ ժամանակիս եկած են Վարիկ: Կոյսրն և Կոյսերուհին իրանց թատրոնատեղիէն մէջ շատ երեւել անձինք ընդունելին, և մինչ 'ի կէս գիւլէքը թէաւորումը մնային:

Ետք առաւօտը ժողովուրդը կիսուեց զքօտարանաց մէջ, և Բոսիկն պարտապէս, ի կենդանի պողտուցի քննումը: Բայց եր պողտուցին մօտ դնալը խորհանուեց, և քաղաքական սերժանտները սաստիկ պահպանում են: Կարելի է տեսնել, թէ թէաւորի արտաքին ձեւ ինչպէս վաւարուել է են գիւլէքից: Շատ շուշեք են կառաւարուել, և թէաւորի մեծ առաջնասանդուղքի ծածկուցը մի քանի տեղ ծակիկուել է:

Հաւատացնում են, թէ Կոյսեր կենաց դաւադրութեան պատճառներն և զխաւոր համախոհներն ձեռք են ընկնում: Բայց ոչ պահաս և երեւել բանաւորիկութիւն պատահեց մի քանի բոսիկից յետոյ մինչե իսկ անցն: Որի համար պատմում են այսպիս: Կոյսեր գալուցը առաջ, Վիբեր անունով Վոլիցիայի (Փիլիք) կանգ:

Նա՞ծ ընկելով ի կողմնաց պողտուցումը, նշմարեց բաղմունքեան մէջ եր պողտուցին քննումը մին մարդ, որի երեսը իրան ճանաչեց եր գալի: Սօտ դնաց և մի քանի բան հարցնելով նրանից, ճանաչեց նրան, հնայելով են գուր, որ նա ծոյտեալ եր ուրիշ շարքով, և խօսում եր կարտած ինկիլիկ լեզուով: Նա եր խաւարցի Վիբերն, որին 1852 թուին Գրանցիայիցը դուռ արին: Վիբեր անցապաղ բանա գրու նրան, և հետաքննութիւն անելու ժամանակը աշխարաց ելաւ, որ Վիբերն իւր վրայ ունէր վեց լուրանի բեղիկներ կարճ լիշտով, դանակ, խանչալ, և ապրըւմէ կտոր շարի մէջ փաթաթած ուռմիկ գիւլէք հենց մէկը հնայեանի, որք քանի բոսիկից յետոյ ձիւնոնց աստիճանի տակը արարվեցան: Վիբերը հասկայաւ բանի զօրութիւնը, և Վիբերն արհաւիրանի տակ գրեւելով յետ դուռաւ թէաւոր: Իսկ բոսիկն մօտ եկաւ կայսեր կառքը: Վոլիցիայի (Փիլիք) վաղեց գետիկ ձիւնարը, բայց չկարաց նրանց երեսը շուռ տալ մի կողմը: Ե ինչ ժամանակ լուրացաւ արարցն, նա կարաց միայն վաղ տալ գետիկ 'ի կառաց դռները, որոյ այնքան արաւ գութեամբ բաց արաւ, որ կայսրն ու կայսերուհին կարացին դուռ գալ յառաջ քան կառքի կողմի շարքումը երկրորդ գիւլէքի: Իսկ բոսիկն Վիբերը վերաւոր վեցաւ: Վիբերն թէ որ Վոլիցիէն իրա ժամանակին չը կարաց իմանալ դաւաճանութիւնը, որ ամէն փորձանքի առաջը բանի, ապա կարելի է մտածել, թէ իւր գործակալների հսկողութեանն և Վիբերի բանաւորիկութեանն նա յետ գցեց ելն շատ մեծամեծ փորձանքներ:

Տարբերութիւն գիւլէքը՝ որն որ մարդապաշտները գարշելն չարագործութիւնը կատարելը համար բանացրին, չենթած էին կախալ չուգունից, հաստութեամբ իւր 2 աստիճան, և ունէին մեծ տանձի ձեւ, նրանց մակերեսով թի վերայ փաւած էին երեսուն կապիւլներ (մանր դնտեր), որք կարալ էին պատուիլ, թէ որ օքմին մի փոքր գիւլէքը գիւլէք մէջը լցում եր խիստ գերմակ բարութի: Ինչ ժամանակ դրոն փաթաթը արարեց՝ կարտեղ փաթից, որով և շատ օքմին վերաւորիկան: Վոլիցիայի չուգունի դուռ բարեքանց փոխաւորութիւնը ծածկելու համար, չարագործները փաթաթել էին նրանց կառքով:

Սինչե հիմի պատմած տեղեկութեանց լրացնելու համար դաւադրութեան հանգամանքների կողմանէ Եօդ լրագրի թղթակիցը բերե մի քանի մանրամասն բաներ, որոց ստուգութեան համար երաշխաւոր է ընում: Տարբերութիւն բոսիկն Կոյսերուհին ձայն տաւոյ, ամեղ վրայ թօր են քցում և կարելի լաւ տեղը քաշուեց քլաւելով բացաւայա երկիւղի առաջին տպաւորութիւնը ըմբռնում:

Սի քանի սեկունդից յետոյ մինչե գիւլէք տրարելը, կայսրն ուղեց կարելի դռները բացանել, բայց չը կարաց: դռները խորաւ էին ելել, և տեղեցը ժաժ բնկած հանձնաքը չէին բան անում: Իսկ բոսիկն կառքի չորս կողմը շատ խորն էին հաւարել Կոյսերուհին առաջին ահիցը ուշքն էկած, և մօտ դնալով դռներին իմացաւ նոցա մօտայ անարարի գիտաւորութիւնը, և դարձեալ յետ քաշուեցաւ: Կոյսրն իւր ամուսնոյն հանդարտացնելու համար կանոնեց նորա առաջը: և ապա Վոլիցիայի (Փիլիք) կանգ:

ընն: Ին ժամանակը լսեցան շատ բարեկամ ծախներ, Դուք վերադարձա՞յ էք ձերը: Մեծութիւնս, դուք վերադարձա՞յ էք: Կայսերութիւն լսելով այդ բարեկամական ծախները, իսկոյն հանդարտակց, և իւր առաջին պիտում չքցեցին աշխարհայ արու, սատակի զարմայնելով իւր առաջին պիտումը: Կայսրն կանգնելով կանաչ պատանարանի վերայ, պատանարան առաւ ժողովոյն կառէկէրը դուռ գալով: « Ընչ բարեկամք իմ, ընչ մեք կենդանի իմք և առողջ: Թանգային բայցադանշութիւնք աղմկալիցք և բերկրալիցք, և նոյն ժամանակին Կայսրութեան տարան թէաւորը:

Կառքը ուրի մէջ կայսրը երէկ դնաց թէաւորը, բերին Տեւերեան արքանեաց արահը: Ըստ օրին անտան նրան, նորա դեակը բարբառին ջրադուել է:

Պիեթին շատ մեծ անդորրամտութիւն և սանձամեծ անհոգութիւն է: յայտնի անում: Պիեթի վերակայուի հարցմանքին նա հրաժարվեց պատանարանել իւր անունը, յոյս ունէին թէ նորա մօտ դանուած անդամները կիմանան նորա անունը, բայց այն էր բանիսին անցաթաղէ պատուողը: Դաւադործներէց մինը կենում էր Լեւերեանի պողոտայումը, ուրիշ երեք Մանարեանի պողոտայումը: Ծրանցոյ և Դանդանցոյ հիւրանոցի մէջ, Լ. յա երեք Խաղաղիքը Լ. ծնունցը դրել էին իրանց համար կնիքս ասու քրէհէ, որ երեք օթախ ունեւոյ իւրաք կայած: օրն, և քրէհէին: Զուեմարի առաւօտը եկան նորա Փարիզ: Լեւերեանի պողոտայի մէջ կենացն ամէն օր նրանց անտութիւն էր գալի: Լեւերեանց ընդելով Պիեթին եկաւ կն հիւրանոց, բայց օրվհետեւ ամէն եկածներն փոխելին իրանց անուններն, էս պատճառաւ Պիեթիական գործակալն չկարացին նրանց մին բան անել: Դաւադործութենից յետոյ մին խաղաղից յետ գաւառայով իւր օթախը դուռ եկաւ յետոյ հասարակայ դահլիճը (զալը) և հանդարտութեամբ սկսաւ կարգալ երեկոյեան օրագրութիւնը: Միջկացաւ մի քանի րոպէ, հիւրանոցի տերը հեղալ եկաւ և պատմեց իւր հիւրին անցկացած բաները: « Իրան է, հարցրուց խաղաղին, « փառ է, փառ է, կրկնեց նա երկու անգամ: Ըստով տալա Խաղաղին բանա դրեկցաւ:

Կուգ. Պիեթի՝ արքայորդին Բաղնու յունարի 16 ին եկաւ Փարիզ, որ Կայսերն և Կայսերութեան շատ նորհաւորութիւն անի իւր եղբայր մեծ Դուքսի անուամբ: Եւրպից բոլոր թագաւորներն տեղեկացան իրանց շնորհաւորութիւններն յայտնեցին:

Կուգ. յուն. 30. № 9.

Միտի ՚ի հագեւորութիւն:

Լ. քեզ յունար՝ զօրոյն սկրտ իմ՝ վարդ պայծառ, ուր և եղեց՝ միշտ քոց եղեց՝ սկրտհար, սրտհար: Լարով մեկնիմ՝ կենաք իմ ՚ի քեն՝ սղեսպառ, ոչ ՚ի սպառ: հարեց իմ քեզ ձմերան՝ չարաչար, խառվար: պարհ և նրանով փոխեց ողբայ և անքովեանց կա

Ի քաղցրաշունչ զարմանն է մեր միտքաց: Լմեթիւմ կերպ մանուշակին յոյժ չքնաղ, յոյժ չքնաղ մեզ աւետե դձեռնց հայել յոյժ վարդաղ, անդանդաղ: Մայրք, սուրք, նա՞ք սաղաթ թաղարդք են ՚ի խաղ, անդալ: քախճան կողմեալ մեզ հրաւերեն ՚ի ճիճաղ, ՚ի ճիճաղ:

գաւաղ լինին աւաք բարեաց և խաղաղ: Դու հարեւաւարձ՝ անիւ իմ վարդ, պատանարան, կարմրեթիւան, ցերք ՚ի արեթիկ կայցեա սրօղեալ, հարհհան, կարեկհան:

Լապս իմ յոյժ՝ քով կարօտով քաղցան, քամեղան, անգամ մի ցեղ զդեղը բարձր հրաշալան, անման. աշխարհ իմարայ՝ են միայն իմ ՚ի շուան:

Բոլեքը թուին առանց վարդիկ դար յերկար, հոգեկոր, ինձ յոյց փութմ, ահա եղի շուտուտ, շատ դժուար:

Եթէ տեսից դեղ մօտ մահճիս մահարար, տրամարար, անոյշ հատուկ դարձայց յաւ իմ ցարդ խառար, հեռուար:

յայնժամ ոչ որ զիս կռեցեց հէք, թշուառ: Ին քո յամկը և երեկը անաղան, սկրտան Երեկե տրեանը զիմ սկրտ ու լարդ տրեանիս երկական, Զայդ ու ցերեկ կամ յսի ու փայ ՚ի փայան, անաղան ու զեղ սրտմամբ համայն սկիւրք մաշկան, չորացան: արդ մեռանիմ՝ բարեա մնա՝ . . . անտուան:

Զօրինոյ բանաստեղծութեան է արժանայլշատակ է, Զարու թիւն վարդապետ Լ. լուրդարեանց, որոյ տաճմանան երեւում է աների զլեատաւներէցը: 1851 թուին, Մարտի 12 Հաղթատ վանքումը աշխարհային գառն հանգամանքներէց հեռացած ժամանակը՝ այս դիւանական և բազմերան փարգապետը վեց տարի քաղաքիս Կերտիւմն Կարդումը կառավարէ և վարժապետ լինելով Հայոց և Ռուսոյ լեզուին շատ աշակերտներ ունեցաւ, որոց ոմանք այժմ ևս կան գիտաւարական և քաղաքական ծառայութեանց մէջ, և են երեկի անձինքը: Կամեթով լուսահոյ պիտանը կենդանի և անհրաժեշտ պահել մեր ազգի մէջ, երբեմն երբեմն նորա պայքիս քաղցր ստանաւորներն հարկ կը համարենք հրատարակել լրագրի միջոցաւ: Պիեթ. ժամանակ կարելի է որ նորա համառօտ կեանքն էլ յոյս բնուցենք, որ ամէն Հայ իմանայ և ճանաչի նորա շնորհքն, մեծահոգիութիւնը և պատուական գործքն իւր տղեալի փախճանովն որ պատահեց նոր Կախուսանալ Կարդ վանքի մէջ 1854 թուին Մարտի 25:

Կիտեղոյի Պիեթ. Պիեթեանի առաջին շոգեկապի եւ երկու ձմեռաբան շինուի կեանք:

Լ. յա համառօտ երեկը Միտիւանցի Զարադուտը (կամ կնիքի) կենալը, որն որ իւր հարապիտութեամբ լեւերան իսկըով և անհաւատարմ մեծ համբերութեամբ հարեց և գրաւ բերեց շոգեկապը և երկութիւն: Զանաւարդ քարճքն իւր քեզ ձմերան՝ չարաչար, խառվար: պարհ և նրանով փոխեց ողբայ և անքովեանց կա

Գործը վերջացաւ ուրախաւ հարսանկերով: Գէորդը գնաց Ռեյկինգտոն Այլէյ, տնտեսութեամբ այնտեղ, պահպանեցաւ Գաննիի հետ Սեբէկընի եկեղեցումը 1803 թուին և ուրիշ գնաց իւր տանը: Բ. զբաւած բայց բողոտաւոր խրճ. թումը (տանը) սկսեցին ապրիլ աշնան տասնը ջահէլ մայրը, միշտ իւր դարձով պարտադրած հայրը, և նոցա նոր էրած որդին, որին առաւ նոցա Բ. տունը առաջին տարին: Ս. տա օրեր էլ հանդիպում էին Գէորդի գերդատանին, կրակից, ջրից և մըրէից աւերուեցնաւ տունը: Գէորդը նորից շինեց բոլոր առաջուց իւր ձեռնով նորուից տան շարաթուայ ժամացոյցը, և այնպիսի շնորհք, որ նորա ժամացուցութեան արհեստի շնորհքը ամրաճուեցաւ բոլոր թաղումը, և դրանից էլ սկսեցնաւ վաստակել բաւական փող: 1804 Գէորդը փոխեց իւր

տեղը, դնաց Սկան Սար Ալեքսանդրի գաւառը, Վեր-
կասաւ մայրաքաղաքից ետքը մի գեղի հարաւ: Այս
տեղ շատ ճանաչողին նորա հարհը ու հարապիտակութիւ-
նը. և այս տեղից սկսեց նորա նոր կեանքը: Բայց
վերջը փառքից յառաջ հասաւ Վերդ Ստեփաննին:
Փանին վախճանեցաւ, և իւր մահով տրամալծեամբ
ընդաց նորա սիրտը և բոլոր տունը: Վերջը թողաց
Ալեքսանդրի, դնաց ստով Եռանդիտ երկիրը, որ գործ
գտնի, և կորած որսով յետ դարձաւ իւր տղի մօտ:
Հորը գտաւ կուրացած և անկար, նրան ու իւր մօրը
տարաւ իւր աղքատ տունը, և նոյա ու իւր երեխին պահեց
համար, օրական աշխատանաց յետոյ, զիշերներն էլ պա-
րապրամ էր ժամացոյցներ ուղղելով, սանաման կարելով
և ածուխ (գործի) փորանքի կանանց համար շրթեր ձեւ-
ելով, որն որ նորա կարում էին իւրեանց մարդոց համար:
Ստեփաննի ձեռք մինչև այժմ պահպանում են Ալե-
քսանդրի գաւառում: Այս ամենից դժուար և դաւա-
ժամանակն էր Վերդ Ստեփաննի կեանքումը. նա
սկսեց էր փողով գտնէր մէկ մարդ, որ նորա տեղ մանի
ղնուորական ծառայութիւն, որակեալ նորա հերթն էր
ընկել, և տուեց բաւականին շատ փող. այնու ամենայ-
նիւ նա չէր կորուսանում իւր օրով ուժը: Հաստատ գո-
լով իւր մտայր, համբերութեամբ և երկայնամտութեամբ
հասաւ իւր ծայրագոյն պատակն և փառքին, և մինչև
'ի մահ պահպանեց իւր մարդութեան և խոհեմութեանը:
Եւ ծուխ մատանումը որ տեղ որ նա բանում էր, ա-
ծուխը փոսերից հանելիս, պարանները (ծակերը) շատ
շուտ էին մաշկում, Վերդը նոյա աւելի երկար պա-
հելու հնարը գտաւ: Երբ որ մեքենայքն (մաշկեքը) փը-
շանում էին և կարգում իւրեանց դրութեանը, Վերդ
զր ցոյց էր տալիս շինելու ձեւը. և թէպէտ բանօրները
շատ անգամ ծիծարում էին նորա վերայ, բայց անձա-
րութեանց կանայ ախմայ պէտք է նորա օգնականութե-
ան խնդրելին: Այլ անգամ մէկ մեքենայն այնպէս էր
փչացել, որ ամենեքեան միաձայն վճռեցին թէ « գա-
ել չի կարող բանի», բայց Ստեփաննը յանձն առաւ
և ուղղեց, հասաւ համար ուսացաւ 10 զինչ պարգև,
առաւել թողակ և խոտմունք էլ ապագայ օգուաների:
Այլ անգամ ջուրը դուրս գցեց մեքենայագործների ա-
ծուխի մատանի հարկեր: Վերդը ասաց, թէ մէկ բան
կը շինէ մի սրպակէ կաւէ ամանի չափ, որով կիտակէ
հորը, և ճշգրտութեամբ կատարեց իւր ասածը:

Նրա անունը դրին կախարդ (ջաւաբաղ) և նրա
տունը լրբեցին նախադասարաններով (մօղէնէրով) պլան-
ներով, և յատակադիմներով (չերտեմներով). այդ ժամա-
նակն էլ շինեց նա բոլոր շրեքիտղի բոլիբումը (մատան-
ներումը) ինքն իրան մաղանի փոսերից ջուր հանող մե-
քենայքներ: Դառով հաւաքեց նա հարիւր զինչ, և
վերջը ստացաւ մեքենայագործի տեղ Ալեքսանդրի ածու-
խի բովումը (մատանումը). ստանալով տարին 100 դր-
վանքայ գոճիկ: Երբոր Վաղդիկ առաջին և համարեա
թէ ինքնակալ կառավարէին Վարդնալ Քիշիկէ կախ-
կապուն էր, նորա ժամանակը կար մէկ մարդ Սողոմոն
Վրկու անունով, որն որ հաստատում էր, թէ կարելի է
ջրի շողոյ (բուլի) օգնականութեամբ առանց առագա-
սի, և ձիոյ, նաւերով և կառքերով ման գալ, թէ ջրի

և թէ ցամաքի վերայ:

Այսպիսի առաջարկութեանը այն ժամանակը այն-
քան անհասարակ էր թուում ամենեցուն, որ ողորմելի
Վրկուն, երբ որ նա անգագար հաստատում էր իւր
միտը և կարծիքը բնամեկաց, բարեկամաց և տկա-
թեան առաջը, վերջը նստացրին խելքը թաւաների և
գծումաների հիւանդանոցի մէջը: Հիւանդանոցի վե-
րակացոյքն և տնտեսու եկած հետաքրքիր մարդիկը ծի-
ծարութեամբ էին, խելով Վրկուի հաստատու-
ցանին խելագար համարելով երանցից ամենեցուն դե-
րագանց խելքը մարդուն. եղին էլ քանի մի դիտակներ,
որք իմացան շողոյ գործութեանը և ինչ օգուտ կարելի է
հանել նրանից, բայց ժողովաւորը չհամարաւ հասկանալ
և դին դնել նոյա խելքը, և ողորմելի գրութեան մէջ
մեռան նորա, յոյս չունենալով, թէ արդեօք կը լինի
մի ժամանակ, որ նոյա առաջարկութեանը դրաւ գոյ:
Վերդ Ստեփաննը առաջին արժանապէս գին գրեց,
խնայաւ, կշռեց իւր նախարդաց միտքը, կարգ գցեց, ա-
ռաւել կատարեցաւ գործեց, և առաջինը գործով ցոյց տա-
ւաւ նոյա կարելիութեանը: Ստեփաննը շողեկաւ
համար արաւ այն ինչ, որ Մոլդաւիկի Աւստո շողեկա-
ւի համար: 1815 թուին, երբոր մեծն Մայսկոն ա-
ռիւծաբայ պատերազմում էր բոլոր Եւրոպայի դօրաց դէմ,
իշխան մի Մոլդաւիկ Եւրոպայից խելագար առեց Ստե-
փաննին փող առաջին շողեկաւը շինելու. ժողովաւորը
իշխանին համարեց յիմար, Ստեփաննը շինեց շողեկաւ-
քի մեքենայն, և անունը դրեց Եւրոպայի անգամը
մեքենայն. քաշում էր 80 աման, չորս մի (2) աման
մի ժամը (սահլը) և արժում էր համարեալ թէ էլ այն-
քան, որքան որ ձիու ուժը: Նորա հակառակորդները
սկսեցին ուրախանալ և հարցանել թէ « ինչ ասարը »,
բայց միայն ոկիզն էր դժուար: Ստեփաննը նորից
լաւ նոյեց մեքենայի պակասութեանը, ինչ որ հարկա-
ւորն էր ուղղեց, երկուայրոյց գործութեանը, և ասաց
մարդարիկ պէտ « թէ իմ ժամանակն չը լինի, անարա-
ձու ինձանից յետոյ, որ շողեկաւքի մեքենայն դրու-
թեանը ուժը կը աւելանայ առաւել ևս շատ. նորա
և բոլոր մարդարիկութեանը կատարեցաւ մինչև նորա մահն:

Որդուն ուղարկեց Մոլդաւիկ խելագար. քաղաքի
համալսարանը, ինքը սրախաւեց երկրորդ անգամ մէկ
Փերմէրի Երկարաթիւ Հիւանդանոց աղջկա հետ, և շատ
ուրախացաւ, երբոր սրդին վեց ամանից յետոյ ցոյց տուեց
իւր պարզեմն որ սրացել էր մատակամտիկական գիտու-
թեանց մասին: Այսուհետեւ որդին միշտ հաւատարիմ,
ջերմեւանդ, աշխատասէր և հարապիտ օգնական էր
իւր հոր համար: Վերջիկայի բամբակը ծովով դալիս էր
Մոլդաւիկ, ինչպէս իրաւորիկայի ծովի արեւելեան ծու-
մեքերեայ քաղաքը, և հնամեղը գետի և առաւելների ջը-
րերով և ցամաքով դնում էր գեղի 'ի արեւելք Մանչեսթր
քաղաքը, ուր կան շատ բամբակի ձեթեր գործելու դո-
ւարաններ (Փարբիկա, քաղխանա), բայց ճանապարհները
շատ փառ էին, փան որոյ բամբակն շատ էր ուշանում
Ինչպէս լաւմը, մշակները մնում էին առանց գործի,
պարտու և գործարանների տերերը յուսահատում էին:
Եւրոպայի Ստեփաննի վրայ, որի անունը և Ալե-
քսանդրի մեքենայի կառքը տարածուել էին շատ տեղ:

բայց դեռ քանի որ զեղծագործները և զանազան անհատները, մինչև համայնք և երկաթ, թրով, հրացաններով փայտով և թիկերով ծեծում էին անապատները և անտառները (տեղագիրներն) որք զաղիս էին չարիքի և վերապահության տեղերի պլանները որ նշանակեն թե որ կողմը պետք անցկենայ երկաթի ճանապարհը։ Այս արդ հաղթողները գոմաւեան այդ ճանապարհը շինելուց մի առժամանակ ձեռք վեր առնեն։ Դր ժամանակը մէկ անգղեացի Պիլ անունով, 500 դրամերու տեղընկողով նշանակեց Սոսիֆիանոսին վերապահու Սոսիան Սարգսի վնդան երկաթի ճանապարհին Սիւսիկէի ձեռք վնդ և հիմնեց շոգեկաւքի մեքենայադարձի տան ընկերակն նորա հետ։ Դրոցն առաջուց մշակը գարձաւ տէր 1823 ին ճանապարհը պատրաստ էր, և կաւքի թաւքին խմբակն ճանապարհ ընկնին դարձ դրամեաւ քաշելով ամուխ, սկիւր և 230 ճանապարհադ 37 շոգեկաւքի մէջ, և անին մէկ ժամը անց էր կենում աւադ միլ։

Դ յիմ նորեց սկսեցին խօսել Սիւսիկէի և Սան չիտիկի մէջ երկաթի ճանապարհ շինելու մասին։ Գլխ ճանապարհներն տեղերը որոնց եկանաւոր սկսեց է պահաւոր էտարից, սկսեցին փոփոխանել Սոսիֆիանոսին և նորա ընկերակներն կռիւով նրան խտրեաց, բազմաթուաւ, նմուշաւոր կային, կային, կային։ Նորա ընդդէմ ապում էին դրամեր նախաւանայ և այլ խաղաղաւորութիւններ։ Դեկտ, աշտուց, ինչ խաղաղաւորութիւն որ տես, թափում էր Սոսիֆիանոսի և նորա օգնականների դէմ վնդ մինչև հաղթողներն ևս սկսեցին ագոթել Սոսիան Ժան, որ ներք նրան, իրք թե Սոսիֆիանոսը առաւանդին կանանայ և կանայ գլխ դարձ է բռնում։ Դարաւորաւոր (ինծիմէրը) Դ յիս հաստատում էր, թե Պատմութիւնը կարծեմայ 270,000 դրամերու տեղընկող։ Սոսիֆիանոսը շինեց 23,000 ալ. էր որ չարք կողմից դուռում էին, թե անկարելի է և տես, որ Սոսիֆիանոսը կարողանայ ամեն մէկ ժամը 12 միլ անցկենայ իւր շոգեկաւքով, նա իւր փամփուշտ օդաձիգ (բակետա) անուն շոգեկաւքով գնաց 36 միլ մէկ ժամումը։

Սոսիֆիանոսը արմնել Սոսիֆիանոսը գնորդ, որ գրտանեն մի բան նորա ընդդէմ և հաստատեն, թե աշխարհիս վերջն եկել է. մէկ անգ երկրագործները կային էին պահպանում ճանապարհները երկրաշտի ու տեղագիրներն դէմ, որ չի կարողանան նորա պլանը վեր առնեն, ճանապարհի խաղը նշանակելու համար, որ նորա հարկադրեալ էին գիշերով դադանի լապաներները (փոխոր) օգնականութեամբ կաւարեն իւրեանց դարձը մի քա համայ կային կաւարողացի իւր ժողովուրդը, որ անգղեկները կարողացան են ժամանակը վեր առնել անգլի յատակադրութիւնը (պլանը), էր որ նա քարոզէր անգլի եկեղեցումը հաւաքում ժողովուրդին։ Բոքերա, Սոսիֆիանոսի օրդին քան անգամ անց կայաւ Սոսիֆիանոսը մնաց մնացաւորիցը մինչև Սիւսիկէում հաւաքաւոր իւր մնացաւոր գործիքներով քարոզը և մինչև որ բաւաւ կանոյաւ իւր յատակադրութեան (պլանի), Զոլու կամը, մինչև 1840 ամն Սոսիֆիանոսը հաղթողակց էր համարեալ թե իւրը Սոսիֆիանոսը երկաթի ճանապարհները շինելու և Երբ որ 1842 թաին Սոսիֆիանոսը Սիւսիկէի թաղաւհին

Սոսիֆիանոսը գնաց Սիւսիկէի երկաթի ճանապարհով, Սոսիֆիանոսի թշնամիքը և հակառակորդները դադարեցին նախն բամբակ, բայց միւս կողման սկսեցին արտադրութե շոգեկաւքի օրդնութեութիւնը քիչ է, բաւական չէ պետք է անցկենաւ հարը գանել կային, կային։ Դրոց Սիւսիկէի հաւաքակ մշակ, 50 տարուց յետը եկաւ նա կռիւից Սոսիֆիանոսի ժամումը, իւր անգղեկան շոգեկաւքով։ Սիւսիկէից իւր կանգնեցին Սոսիֆիանոսի արձանը, դրամերն քարոզներն ժողովուրդը պատիւ էին համարում կռիւ նրան իւրեանց քարոզացի, օտարացի թաղաւորները, թաղաւհիք բարեկամաւոր խաւում էին նորա հետ։ Բայց Սոսիֆիանոսը նշանը սկսեց էր համարում։ Բիւրդից թաղաւորը պարզեց նրան նշան, որը Սոսիֆիանոսը ամենին միւս կողմ չարաւ, իւր հայրենեաց մէջ էլ նմանապէս առաջարկեցին նրան նշաններ, բայց նա չկանցաւ ընդունել, մէկ մարդ կանխարով իւր շաքարութիւնը ընդացել նրան, հարցրեց, թե ընդարեւութիւնը ի՞նչպէս պետք է դրամ, Սոսիֆիանոսը պատասխանեց, իմ անունը չանի պաշ, ոչ առաջը և ոչ ետը։ Երբ գրեցէր միայն Գեորգ Սոսիֆիանոսին, իւր վերջին տարեքը անց էր կայնում կառավարելով իւր քարէ ածուխի հանքերը (3) շինումէր կիր, դաջ, բնորոշակ դրքարութիւն էր անում և խորհուրդ էր տալիս հարկաւոր հաղթողացի, որոնք դալիս էին նրա մօտ։ Երբ տարի չար չարեւից նա դադարեցով և մեռաւ 66 տարեկան։ Դրան Սիւսիկէից Սոսիֆիանոսի Գեորգ Սոսիֆիանոսին որ միայ էր նորա առաջին պատկի գեղեցիկ Գրանի Զեմեկեանի հետ, նրա շահակեց թաղակ մինչ ի նորա մահը իւր անգղեկացի մէջ։

Կան 2. 1. Սոսիֆիանոսը փողի համարը։
 Գիւնելի հին սակի փող է — 21 շիլլինգ — 6 մ. 60 կ.
 Սոսիֆիանոսի սակի փող է — 20 շիլլինգ — 6 մ. 28 կ. 5 մ.
 Սիւսիկէի գրամերու սակընկող. — — 20 շիլլինգ.
 Սիւսիկէի շիլլինգ — 12 պէս — 54 կոպ. արծաթ.
 Սիւսիկէի պէս — — — 4 ֆորտինդ.

2) Սոսիֆիանոսը միլը 1760 եւրո կամ մեր վերականգն փորք առաւել.
 Ի Եւրոպայ պաւակի միլը 8 առաւ վերաւ.
 Փոստայի միլը 7 վերաւ.
 Ըվիդի միլը 10 վերաւ.
 Սիւսիկէի եօթնից փորք առաւել.
 Սիւսիկէի կամ արտադրող հանուն միլը մեց Լ0,93392.
 Սոսիֆիանոսի քիլոն երբոր մասն աղաջա մէկ վերաւ և 0,36.

3. Իւրիսարանութիւնը (բոլորիս) քոյց է տալիս որ մեր կիսադոնորը (партъ земащ) դանադան փոխութիւններ է անցնել կրակի գործ թիւնից, մինչ որ այլ մեռն գործ թիւն է հասել։ Դր կրակի գործ թիւնից առաջումն առաջնաւորս անապատ ամուխ, գործիքն դաւել և հարով ծածկուել, որ այժմ դանադան տեղ դանում են, և դարձ ամուխ թե քարոյիկներն, թե շաղեկաւքի և շոգեկաւքի և թե անոր երկրայ. մեր հա-

յոստանաւ մէջ պէտք է լինի քարէ ածուխ, դեռնի տա-
կին, որ թէ գտանէին անշատի մեծ օգուտ կը բերէր թո-
ղաւորին, մանաւանդ այն տեղերը, ուր փայտը թանկ
է, և անատաները փայլը: Դիտաւ եղած տեղն էլ անատա-
ները կը մնային, լուսացնելով երկրի օդն, թեթեւցու-
յանեով ամառուա շտն և ապրիլի, կամայնքների տան
շինելոյ օդի համար:

Բարի հետաքրքիր հայերէն, որոնք դիտեն Ուսուց
լեզուն խորհուրդ ենք տալիս կարգաւ:

«Исторія паровыхъ машинъ, пароходовъ и паровозовъ обща по-
нятно изложенная Хотивскимъ. С. Н. В. 1855 г. съ пересылкою
2 р. 6.»

Մ. Մ. Միանաբեանց:

Տեւեալ վանքի էջոյ տղջիկն էւր ճակարկ մէջոյ տառաջ:

Առջին հարցոյնէ բնայն:

Մայրիկ, լուր դու բանիս իմ հարցման,
այն նորաշին սոյլ գեղեցիկ իմ տեղեան
որ ահա կայ'ի վերայ դրան: այն ինչ է:
Ճախարակեայ սին տեղեկն, որ կայ կ'անդնեալ,
'ի վեր յերկինս է բարձրացեալ, այն ինչ է:
Այն բոլորոշի խնձոր սակի լուսարիի
'ի վերայ սեան՝ որ միշտ շրջի, այն ի՞նչ է:
Երկու անձինք այն երկասարձք, որ դործեն,
անդ 'ի դաշտի զերկիր փորեն, այն ի՞նչ է:
Այն թեւաւոր երկու տասարակք, որ ձայնեն
'ի դաշտի անդ քաղցր երգեն, այն ի՞նչ է:

Մայն պատմութեանէ դարերն:

Որդեակ, որդեակ գուտոր իմ ագնիւ հագնեցր:
այն նորաշին սոյլ 'ի դրան, զոր տեղեր
քո գեղադարդ հարմարանի աթոռն է:
սին տեղեկն ճախարակեայ այն կանգնեալ
քո թաղակեց պատկառարդ փեսայն է:
խնձոր սակի այն գեղեցիկ' որ շրջի,
քո սիրածին ծաղկաթիթիթ սրդին է:
Այն դործաւորը զերկիր փորողը 'ի դաշտի,
քո առն եղբայրը բարձրաւանդ գաշտերն են:
Երկու տասարակք այն քաղցր երգողը թեւաւորը
դասերը կանայք քո սիրելի տիկնայք են:

Պարտախոնէ դրասործ:

Մայրիկ, մայրիկ դեռ մի խաբեր իմ քաղցրիկ:
այն նորաշին սոյլ 'ի դրան գեղեցիկ:
բաժնի դեռեմ, այն դեռ բարձր գաղաթն է:
այն սակի սին 'ի վեր յերկինս լուսարիս
իմ հոգեկեալ և հրուէր հրեշտակն է:

Այն բոլորոշի խնձոր սակի' որ շրջի
իմ անուշիկ եղբայր մարմնայ հոգին է:
Երկու անձինք անդ 'ի դաշտի, որ դործեն,
զիմ գեղեցիկն փորող բոլոր մշակք են:
Այն թեւաւոր երկու տասարակք' որք երգեն,
'ի հոգ թաղող իմ քահանայք սուրբ հարցն են:

ԵՌԵՒՏԵԱՆԵՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՉ:

Ուտեղքի մաղանդէն:

Լաւ աղերն	—	—	—	փութն	մանէթ
Միջակն	—	—	—	—	80 կոպ.
Գարն	—	—	—	—	50 —
Շերտիան	—	—	—	6 —	—
Կամահատի ձէթն	—	—	—	3 —	10 —
Լաւ բրնձն	—	—	—	2 —	—
Միջակն	—	—	—	1 —	60 —
Բն կողաց	—	—	—	—	60 —
Նախաւանդ	—	—	—	—	55 —

Թամարուի մաղանդէն

Տրագիզմին	—	—	—	10 մանէթ	—
Բոխին	—	—	—	12 —	—
Բորչաւունը	—	—	—	4 —	—

Թեւ և Մաղեղէնի մաղանդէն մեկնայն է:

Հոնեւալ:

Թե թագաւոր թէ իշխան,
հարաւատ, աղքատ ստակեկան
յեռ փախճանին յիմ կայան
տանիմ գերեմ զամենայն,
ամուք պահեմ յարդամդիս
ցգալ փրկին միւսանդամ:

Սահաւունի:

Печатать позволено

Тифлис. Февраль 8-го 1858 года. Цензоръ М. Каѣтмаговъ.

Խմբագրիչ Մեղու Հայաստանի Լրագրի Սեփական
Քահանայ Մանրիկանց:

Ի Տպարանի Արսիսեան Հոգեւոր Դպրոցի Հայոց
ընծայելոյ յԳնուական Էջոյ Գեորգայ Լրճաւանց:

ԹԻՖԼԻՉ: